

рної революції" в Китаї (1966–1976). А також розкриваються такі поняття, як "туманна поезія" в історії літератури Китаю і поняття образу смерті, проблема сприйняття смерті в європейських країнах і в Китаї.

Ключевые слова: "культурна революція", "туманна поезія", образ смерті, Гу Чэн.

D. Vyshniak, student

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kiev

Conceptualization of death in the poetry of Gu Cheng

The article explores the theme of death in the works of Gu Cheng, modern Chinese poet who lived during the "cultural revolution" in China (1966–1976). And to disclose such notions as "misty poetry" in the history of Chinese literature and the concept of the image of death, as well as the perception of death in European countries and in China.

Key words: the "cultural revolution", "misty poetry", the image of death, Gu Cheng.

УДК 821.162.1-21:7.035:316.423.3

О. М. Вінійчук, асп.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ТОПКА РЕВОЛЮЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ЗИГМУНТА КРАСІНСЬКОГО

Велика французька революція, а згодом листопадове повстання у Варшаві відбилися на літературі польського романтизму. У статті аналізується вплив революції на творчість Зигмунта Красінського та її образ у драмах автора.

Ключові слова: Зигмунт Красінський, драматургія, революція, листопадове повстання.

У листопадову ніч (повстання 1830 року) відбувалися символічні події, або дуже швидко почали такими здаватися. У нашій уяві вся Варшава рясніє символами, саме в цю ніч, так можна сприймати хоча б свічки, які запалюються по всьому місту щороку, 29 листопада. Історичні події того часу порізно сприймалися сучасниками, хтось підтримував цей рух, хтось був проти, але жоден не залишився осторонь. Підтвердження цьому ми можемо знайти в літературі Романтизму, яка передає гострі переживання та прагнення як всього суспільства, так і кожної особистості окремо.

Велика французька революція сприяла розвитку індивідуальності людини по відношенню до самої себе та своїх можливостей. Захищаючи суверенність народу в боротьбі з династичними монархами, вона формувала розвиток демократичної, республіканської європейської свідомості. Перелом, якого досягла, започаткував еру революцій XIX і XX ст. Романтики усвідомлювали, що це вона була першою подією, яка відкрила довгий історичний процес. Свідомість революційності епохи призвела до того, що романтики представляли сучасність вживаючи поняття і символи, які були сформовані під час переживання революції, або містились в історичних та філософських працях, що були їй присвячені. Особливу роль відіграла у їх творчості революційна символіка.

Романтизм у Польщі пронизаний темами національної свободи, що мало велике значення для розвитку не лише літератури, а й історії та політичних подій в країні. Головні мотиви і теми літератури польського романтизму були зумовлені революційними подіями, які панували на той час у Польщі. Цей період породжений був як визвольним рухом народних мас, пробуджених французькою буржуазною революцією кінця 18 ст., боротьбою проти феодалізму і національного гніту, так і розчаруванням широких суспільних верств у результаті цієї революції і всього капіталістичного прогресу в цілому.

Заперечення сучасної дійсності, критика капіталістичної цивілізації з її пануванням і новими формами поневолення народу, викриття міщанські відсталих і обмежених сторін буржуазної духовної культури та побуту становлять характерну рису Романтизму в цілому.

Головною темою польського романтизму завжди була тема свободи, особливо свободи національної. Література романтизму грала у цьому велику революційну роль. Вона надихнула поляків на повстання, яке почалося у 1830 р. і було жорстоко придушено російською армією у 1831 р. Варшавський університет було закрито, твори Міцкевича й Словацького заборонені. Тому літературне життя зосередилось в еміграції (Міцкевич, Словацький, Шопен та ін.).

Драми "Небожественна комедія" та "Іридйон", написані відразу після 1830 року, свідчать про те, що їх автор шукав відповіді на причини поразки повстання, подальші шляхи розвитку світу.

Проте вони зводились лише до морального вдосконалення народу через згоду і любов "нового християнства" і були осудом революційної боротьби. В "Іридїоні" загинув старий Рим поганський і запанував християнський. "Не-Божественна комедія" є християнською трагедією про революцію, адже З. Красінський співвідносив історичний розвиток і християнство. В центрі твору, як визначив сам автор, боротьба між аристократією й демократією. А в "Псалмах майбутнього" польський автор відкрито проголосив примирення через взаєморозуміння шляхти і народу.

"Не-Божественна комедія" – це шедевр творчості Красінського, де він з винятковою драматичною силою і глибоким класовим чуттям, але з реакційними висновками поставив соціальну проблему. Його безмежна ненависть до демократії, до народних низів базується на правильній оцінці історичної ролі селянських і буржуазних мас, призваних у надалі скинути магнатів і шляхту. У Парижі, в Римі і у всій Європі він бачить привид соціальної революції і всю силу свого таланту вживає для боротьби з цією примарою. Два світи борються в "Не-Божественній комедії" – світ аристократії і світ демократії. Красінський бачить силу ворога і слабкість католицьких шляхетських рядів. Вождь демократії Панкратій перемагає в цій боротьбі, але, перетворивши на руїни старий світ, він не в змозі побудувати новий, бо, на думку Красінського, тільки у співдружності класів можливо творення. Переможець Панкратій гине, переможений Христом – символом любові. "Не-Божественна комедія" – єдина у своєму роді спроба з позицій феодальної ідеології дати бій смертельного противнику аристократії – народним масам.

"Не-Божественна комедія" Зигмунта Красінського також представляє революційність того періоду. На представлений у творі образ революції впливала особлива інтерпретація листопадового повстання, Красінський, через вплив батька, сприймав це як яacobинську революцію проти аристократії, рух, що під виглядом любові до вітчизни хотів реалізувати свої особисті цілі. Він вважав, що революціонери хочуть нажитися на цих подіях, спекулюючи та вбиваючи, виступають проти всього шляхетного і великого. Таке представлення революціонерів з'явилося в "Не-Божественній комедії" під час мандрівки графа Генріка до табору революціонерів. Особливу роль виконували тут "перехрести",

що віддзеркалювали антисемітські переконання Красінського. Це саме євреї, які прагнули використати революцію, щоб запанувати над світом, мали бути головними ініціаторами руху, на його думку. Сприймаючи революцію, як нищівне прагнення знищити старий християнський світ і його систему цінностей, Красінський виключав можливість існування революційної схильності у польському релігійному дусі, тож поєднував демократів з тим, що на його думку було "чужим" – з єврейським духом.

Згодом Адам Міцкевич гостро зреагував на відношення Красінського до революції, хоча вони були солідарні у розумінні "польскості". На відміну від інших романтиків, Красінський відкидав можливість самовдосконалення, а отже і самовизволення людини. Це суперечило баченню екзистенції людини, як і занепаду та фаталізму тієї катастрофи, що наближалась. Створення утопічних проєктів, що порушують божественну санкцію, яка необхідна для діянь людини, спроби створення "не-божественного" світу, можуть призвести до знищення. На думку Красінського, революція не може відновити обличчя землі.

Мандрівка графа Генріка до табору революціонерів переконує його, що їх прагнення направлені на "заміну місць": лакеї мають стати панами, пани – лакеями. Революція не має на меті віднайти людську гідність, лише призводить до деградації та мордування. У драмі Красінського вона має свою трагічну рацію, яку відкриває лідер революції Панкратій у розмові з графом Генріком, а саме він говорить про голод, бідність та людське приниження, його мета зробити землю багатим та щасливим домом для всіх. Але він має програти, бо революція повторює давні злочини, Граф Генрік говорить до Панкратія:

"Я також знаю твій світ і тебе – я спостерігав серед темряви ночі за танцями черні, по чийм головам ти йдеш на гору – я бачив всі старі злочини світу, перевдягнені в новий одяг, що в новому танці кружаться – але їх кінець такий самий, як тисячу років тому – розпушта, золото і кров. – А тебе там не було – ти не забажав зійти поміж дітей своїх – бо у глибині душі ти зневажаєш їх – ще декілька хвилин, і якщо ти не лишишся розуму, – будеш зневажати самого себе" (390–391).

Революція не створює, а тільки нищить цінності, а створювані нею обряди "нової релігії" представляються, як оргія.

В історіософії З. Красінського, що представлена в "Не-Божественній комедії" зло – це обов'язковий елемент світу. Людина без божої допомоги не може поконати зло, не може сама собі надати спасіння. Катастрофізм Красінського, неодноразово порівнювався з катастрофізмом Станіслава Віткевіча (література ХХ ст.), який написав драму про революцію "Шевці" (1931–1934 рр.), так само схилився до переконання, що людина назавжди поринула в коловорот злочинів.

Ідейні переміни Красінського, що призвели його до месіанізму, надали його поглядам нового, оптимістичного характеру. Віра у провидіння, що історія – це реалізовані людиною задуми Бога, надихнула його до створення програми морального відродження людськості. Поняття прогресу Красінський почав поєднувати з поверненням до культивування традиційних цінностей. Ці зміни ми бачимо вже у наступних творах автора, де з'являється милосердя. Але під час Весни народів (1848 р.) катастрофічне уявлення Красінського відновилося із ще більшою силою в "Незакінченій поемі", що мала стати першою частиною "Не-Божественної комедії". У тогочасних подіях поет помітив реалізацію власного бачення історії, а в ролі Панкратія бачив заангажованого у революцію Адама Міцкевича. Критичне ставлення Красінського до насилля і переконання, що Польща може отримати спасіння тільки через присуди Бога, спричинили до того, що в свої останні роки поет засуджував злочинну боротьбу за незалежність Польщі.

У "Не-Божественній комедії" переважає релігійна інтерпретація революції, яка відрізняється анти прометеївським та антиутопійним відношенням до революційних подій. Красінський був вихований у заможній родині генерала, відносився до вищих верств суспільства, отже під час революції, через заборону батька не підтримував протестантів, через що на собі відчув обурення і жорстокість яacobинців. Саме тому він мав суперечливе відношення до революції. Як написав Анджей Фабіановський: "Красінський бачить революцію, як діяння позбавлене основи прогресивної політики, як ряд змін, що не тільки руйнують традиційне сприйняття цінностей, але й людський світ взагалі. Отже революція позбавлена реалістичного політичного бачення, якщо в своїй програмі не визначає умов тривалості людства, як

примарної цінності. Смерть так часто з'являється в таборі Панкратія з приводу автономної невідповідності вартості людської особи. Людина у суспільстві нового типу позбавлена навіть ідентифікації з власним народом".

Революціонери зривають зв'язки з традицією і прагнуть перемоги. Для представників аристократії революція була чимсь гидким, подібним до прадавніх ритуалів помсти ворогам, людожерства. Тим більше це суперечило поглядам Красінського, який на час написання "Не-Божественної комедії" мав сформоване вже бачення суспільства і ролі, яку мусили виконувати в ній представники його класу. Герої революції або виходили з низин суспільства, або бралися із натовпом, видавали себе за того, ким не були.

"Не-Божественна комедія" – це драма про революцію, але йдеться про революцію, як частину внутрішнього досвіду поета. Революція – це справжній і найбільший парадокс твору. Представлена у творі через свого ворога, тобто "аристократа", як він сам себе називає. Вона становить частину його особистості, як примара катастрофи, що ось-ось настане. Автор передчував надходження "великої революції", яку він вважав вже не політичною, а суспільною. Звісно концепт революції у Красінського з'являється через уявлення про Велику французьку революцію, про антагонізм листопадового повстання, що було нав'язане та інтерпретоване відповідно батьком, для них це була боротьба тих, хто не має, з тими, хто має. Одночасно цей концепт являється найбільш особистим і символічним сенсом життя поета, графа Генріка, героя минулого століття, минулої ери, хоча може і сучасної. "Не-Божественна комедія" показує насамперед духовні перипетії романтичного поета, що знаходиться між ідеалом і дійсністю, між катастрофою і надією на спасіння.

"Не-Божественну комедію" трактують як узагальнення історіософського розуміння поета європейських суспільних рухів після французької революції та поразки листопадового повстання у Варшаві, яке під впливом батька був схильний сприймати як яacobinську революцію. Друга видатна драма – "Гридїон", автор писав її протягом 1834–1836 рр. та майже одразу видав, у 1836 р. Вона присвячена іншій добі перелому, занепадові римсь-

кого царства. Цей твір був сприйнятий як твір політичних альянсів, які мали місце напередодні листопадового повстання. Красінський ставить проблему прав пригнобленого народу, спонуканого до помсти ворогові: пройняті ненавистю та спрагою помсти дії героя драми з точки зору християнської етики цінуються як гріх. Відроджений по століттях, Іридйон приходить до Польщі, де розпочинає нове, повне спокути, терпіння та любові життя.

Революція для Красінського мала апокаліптичне звучання, він не сприймає її як історичну необхідність, як силу, що повинна відродити суспільство. Такий висновок стосується передусім "Іридйона", загальна спрямованість польської драми – любов до поневоленої батьківщини і ненависть до гнобителів.

Головні, проголошені З. Красінським, методи боротьби у цій драмі – хитрощі, зрада. Красінський справді наділяє Іридйона глибоко патріотичними почуттями, проголошуючи при цьому, що метою життя головного героя є помста. Християни відступають від методів боротьби Іридйона, адже мстити – означає руйнувати, тобто насильно змінювати існуючий стан речей. Думка про збройну боротьбу так легко випала з концепції твору, як і виникла. Таким чином, бунтарський героїчний характер Іридйона, його ненависть до деспотичного Рима розчиняється в християнському консерватизмі автора драми. У кінці твору герой стверджує терпіння неволі, цілоденну без перепочинку працю, віру в духовне начало, завдяки чому, йому здається, може відбутися звільнення народу. "Йди і дій, – говорить голос із неба Іридйону, – хоч серце висохне в грудях твоїх... дій безупинно і без відпочинку, бо ця "праця віків є заporукою відродження". Як бачимо, Красінський говорить про виражене в абстрактній формі діяння, яке мало виконувати божу волю в душі непротилежності злу, а отже, було позбавлене революційних перетворень світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Janion M. *Tragizm, historia, prywatność* / Maria Janion [Prace wybrane Marii Janion pod redakcją Małgorzaty Czerwińskiej w 5 t.], T. 2. – Kraków, 2000. – 466 s.
2. Krasieński Z. *Dzieła literackie* / Zygmunt Krasieński ; wybrał, notami i uwagami opatrzył Paweł Hertz. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1973. – T. 1. – 800 s.

3. Lebioda D. Krasiński. Gigantomachia. Studium romantycznego monumen-
talizmu i tyłanizmu / Dariusz Tomasz Lebioda — Bydgoszcz, 2011. – 571 s.

4. Piekło miłości. W 140 rocznicę śmierci Zygmunta Krasińskiego / [Pod
redakcją Janusza Rohozińskiego]. – Pułtusk: Wyższa Szkoła Humanistyczna w
Pułtusk, 2000 – 119 s.

5. Wokół Krasińskiego / [Pod redakcją Małgorzaty Sokalskiej]. – Wydawnictwo
Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, 2012. – 250 s.

Стаття надійшла до редакції 22.04.15

О. Н. Винийчук, асп.

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев

Топика революции в творчестве Зигмунта Красинского

*Великая французская революция, а потом ноябрьское восстание в Варшаве от-
образились на литературе польского романтизма. В статье анализируется влияние
революции на творчество Зигмунта Красинского и её образ в драмах автора.*

Ключевые слова: Зигмунт Красинский, драматургия, революция, ноябрьс-
кое восстание.

O. Viniichuk, PhD student

Institute of Philology Taras Shevchenko University of Kyiv

The motive of the revolution in the Zygmunt Krasinski's works

*The French Revolution and then the November Uprising in Warsaw, has been reflected
on the literature of Polish Romantic period. The article analyzes the influence of the revo-
lution on the works of Zygmunt Krasinski and its image in the author's dramas.*

Keywords: Zygmunt Krasinski, drama, Revolution, the November Uprising.

УДК 821. 161. 2 – 4. 09

М. М. Гнатюк, д-р філол. наук, проф.

Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ПАРАДИГМА СУЧАСНОЇ ЕСЕЇСТИКИ

*У статті розглядається жанрово-тематична парадигма сучасної
есеїстики, специфіка її метажанрової природи і художніх практик.*

Ключові слова: есей, есеїстика, метажанр, тематична різноманіт-
ність, новаторство.

Українська есеїстика сьогодні – особлива сфера не лише нау-
кового зацікавлення, а й художньої практики, що обумовлено